

SEARCH ...

TEKSTOVI

AKCIJE

O NAMA

#MAZ

TEKST

TAGOVI

Blagajnica hoće ići na WC (dio I)

"Radije ću dobiti koronu nego šaku u glavu", riječi su prodavačice manjeg lanca dućana prehrane nakon što je njenu kolegicu muškarac udario jer ga je zamolila da stavi masku na lice pri ulasku u dućan. "Ma joj! Di će gazda muškog zaposlit, pa koji bi mu muški trpio to i njega", odgovara druga na pitanje zašto nemaju muških kolega da im malo pomognu barem s teškim teretom. "Pauza? Pa nemam ju... Ali ono, kad nema ljudi malo sjednem tu na gajbu", objašnjava treća kad sam ju omela u dok je stoječki jela sendvič iza zastora male natrpane ostave.

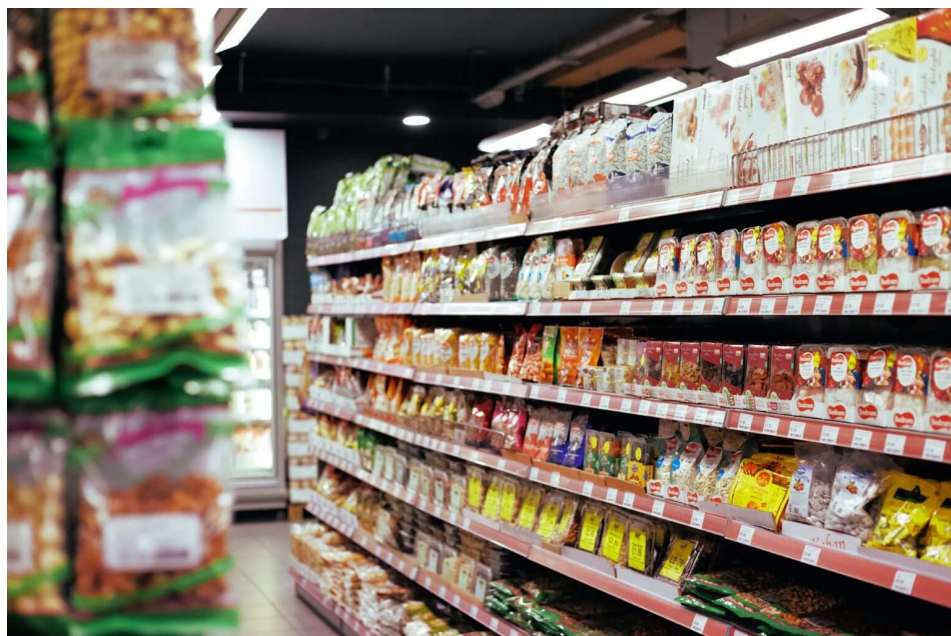

Foto: Mehrad Vosoughi

"Idem na WC tu u jedan kafić, puštaju me. Samo nekad je gužva, ali i to je bolje nego ovaj kasino pored nas. Gazda je pitao vlasnika mogu li koristiti njihov, ali meni je neugodno unutra ulaziti, ima par kronera tamo i kad god me vide dođu pred kiosk pa žele pričat. To me ometa, imam ja svoje mušterije, a ne znam kako da im kažem da odu, a da ne ispadnem nepristojna. Onda radije idem malo dalje u onaj drugi", govori četvrta dok komentiramo kako je kiosk malen, klima ne radi, a za socijalnu distancu nema mjesta.

BLAGAJNICE

KORONA MA

LOPRODAJA P

ANDEMIJA PR

ODAVAČICE R

ADNIČKA

PRAVA ŽENSK

A PRAVA

UKLJUČI SE!

DISTRO

"Jednom me napao čovjek, baš dok sam zatvarala kiosk. Stao je na vrata s nožem i nije me puštao van. A u firmi su rekli da ne mogu oni tu ništa jer me nije tehnički napao ni ozlijedio, samo me malo gnjavio", priča peta dok komentiramo kako s maskama i sunčanim naočalama svi izgledaju kao potencijalni provalnici, na što je ona osjetljiva zbog trauma koje nije imala vremena procesuirati.

Sve su ovo priče koje sam čula u samo pet dana. Svaki dan odlazila sam u drugi kvartovski dućan ili kiosk i kroz samo par banalnih pitanja dobila odgovore koji otkrivaju nehumanu stranu posla prodavačice. Neke od njih rezignirano su prihvatile svoj položaj, a neke kao da su jedva čekale ispričati svoju priču nekome tko će konačno slušati — pa makar ne bio u stanju pomoći. Odlučila sam proširiti krug djelovanja i obišla nekoliko lokacija po gradu, nasumično. Kada sam se negdje zatekla, iskoristila bih priliku za razgovor. Na kraju sam izdvojila razgovore s nekoliko prodavačica s različitih lokacija, čija su imena ovdje na njihovu zamolbu promijenjena radi sigurnosti.

One su prodavačica Marija (58), koja radi u poznatom lancu kioska u Zagrebu, prodavačica Biserka (63), koja radi u samoposluzi i tijekom pandemije je oboljela od korona virusa zbog neadekvatne zaštite u dućanu, prodavačica Irena (28), koja radi u malom kvartovskom dućanu mješovite robe i prodavačica Ivana (31), koja radi u suvenirnici u centru grada.

U trgovini na malo, dućanima mješovitom robom, odjećom i kozmetikom, čak dvije trećine prodavača su zapravo — prodavačice. Trgovina nije iz ničega postala 'ženski posao' u očima društva. U većini zemalja žene su primarni skrbnici u obitelji što utječe na njihovo sudjelovanje na tržištu, plaće i općenito vrstu posla kojom se bave. Rad u dućanu smatra se 'običnim' poslom unutar čega ne dolazi do lansiranja u karijerska nebesa koja bi preusmjerila pozornost s obitelji, a rad s kupcima podrazumijeva srdačnost, komunikaciju, pristupačnost, toplinu... Tradicionalno ženske karakteristike.

"U dućanu u kojem sam prije radila sam jednom pitala traže li nekoga za ispomoć. Rekli su da će im možda trebati na jesen i pitali imam li koga. Rekla sam da moj svekar traži posao, na što mi je šef odmah rekao da bi radije žensku osobu jer su one bolje u tim stvarima", prepričava Ivana. Na pitanje što to podrazumijeva, odgovara: "Rekao je da muškarci ne paze na sitnice i da su to jednostavno poslovi gdje treba ženska ruka."

"Pored mog kioska nekad se nalazio dućan s muškim košuljama, uvijek su radile žene. Zezali smo vlasnika gdje pronalazi te zgodne prodavačice i imponiralo mu je. Jednom je imao incident s mlađom prodavačicom kad se naljutio na nju jer je krivo posložila košulje. Ona mu je na to rekla: 'Pa zašto ne zaposlite muškog prodavača, muškarci bolje znaju svoju odjeću od mene, ja sam samo studentica!' On je na to poludio i vikao na nju. Svi smo znali da zapošljava cure samo zato što su zgodne, a znao ih je dovoditi i u neugodne situacije pred mušterijama, glumiti pauna,

tretirati ih kao kućne pomoćnice... A eto, sad je propao", prepričava Irena.

Muškarci su kao prodavači zastupljeniji u dućanima tehničkom robom, skladištu, dostavi i sl., dok su žene dominantnije u dućanima prehrane, odjeće, kozmetike i kućanskih potrepština. Izloženi su, u svakodnevnom kontaktu s kupcima i na prvoj liniji. ako nešto pođe po zlu.

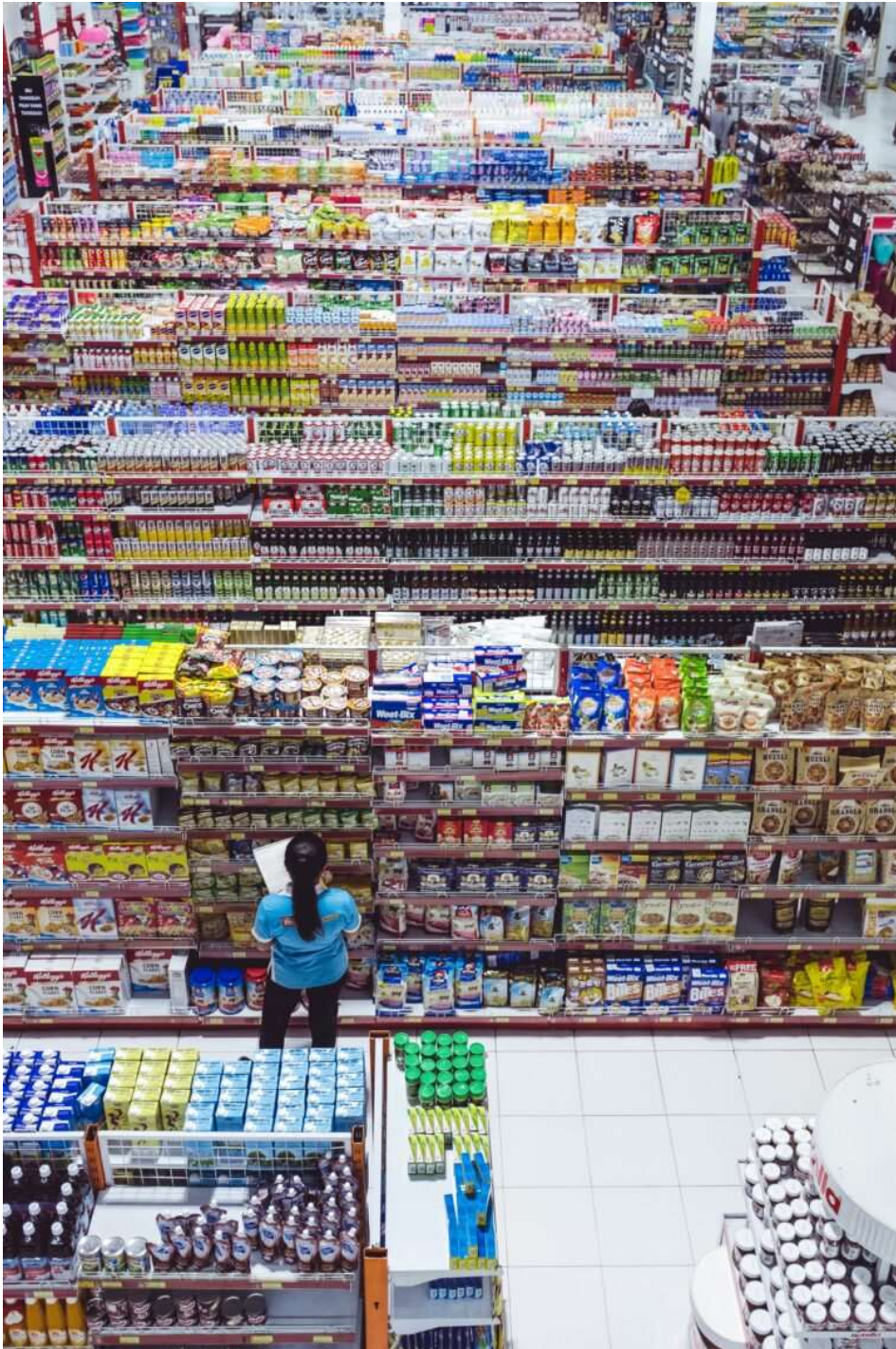

Foto: Bernard Hermant

"Naročito danas u ovo doba pandemije, ljudi su nervozniji i frustrirani. Kada nešto u dućanu ne valja, najprije će to izraziti na prodavačici. Mnoge su nam se žalile da ih mušterije vrijeđaju, burno reagiraju, vidjeli smo da je bilo svakakvih incidenata... Mi im poručujemo da ne trpe

nikakvo zlostavljanje i da sve prijavljuju poslodavcu. Naravno, postoji i ona druga strana — strah za egzistenciju i gubitak posla. Zato ih pozivamo u sindikat”, kaže **Zlatica Štulić**, predsjednica Sindikata trgovine Hrvatske.

Pa ipak, kao što je pokazao sociolog **Dragan Bagić** u svom istraživanju — to nije lako ostvariti. Liberalizacija trgovine je oslabila sindikate i decentralizirala kolektivno pregovaranje. Radnici/e u malim trgovinama su rascjepkani i teže im je sindikalno se organizirati nego onima koji su zaposleni u većim trgovačkim lancima. Samim time, izloženiji su uskraćivanju vlastitih prava kojih često nisu ni svjesni/e.

Do sada su se tim temama najviše bavili portali usmjereni na teme radničkih prava, ali i srednjestrujaški domaći mediji. O potplaćenom radu u trgovini i problemu manjka sindikaliziranosti pisali su **Jelena Miloš** i **Igor Lasić** ([Rad u trgovini: jedini artikl kojem pada cijena](#)), **Zdenka Rupčić** pisala je o plaćama i radnom vremenu u trgovini na primjeru Austrije i Hrvatske ([Trgovci u Austriji rade manje, a više su plaćeni od trgovaca u RH](#)), **Dijana Jurasić** bavila se temom iscrpljenih radnica koje doma očekuje kućanski posao i obitelj kojoj se nemaju vremena posvetiti ([Ispovijest radnice u trgovini: '25 godina nisam imala slobodan vikend...'](#)), a **Ana Vragolović** opisala je uvjete rada prodavača i prodavačica nekoliko većih trgovačkih lanaca, s naglaskom na prekovremeni rad, mizernu plaću i uvjete rada za vrijeme pandemije korona virusa ([Pljesak herojima ne poboljšava uvjete rada](#)). No, osim primjera koji su donekle (ali nedovoljno) poznati javnosti i medijima, poput prekomjernih radnih sati, potplaćenog ženskog rada i sl., tu su i brojni svakodnevni problemi koji stvaraju psihičke i fizičke posljedice na prodavačice, a ukazuju na to koliko su eksploatirane kao radnice i kao žene.

Jedan od njih je nedostatak mjesta za odmor. Primjerice, u brojnim kvartovskim dućanima i lancima dućana prodavačice uopće nemaju stolac na koji bi mogle sjesti. Većinu dana provode na nogama, čak i dok rade na blagajni, što je naročit problem za starije radnice i one sa zdravstvenim problemima. Pridružimo li tome činjenicu da je njihovo radno vrijeme dulje od propisanog (moraju doći na posao pola sata ili sat vremena ranije da bi pripremile dućan, te ostaju nakon smjene radi provjere blagajne), one u prosjeku provedu pola dana na nogama. U nekim slučajevima postoji i eksplicitna zabrana sjedenja koja je vidljiva naročito u buticima. Šefovi ne dozvoljavaju sjedenje jer ono ‘izgleda ružno’. Kupci moraju imati vizualni dojam da je prodavačica uvijek spremna uskočiti i pomoći, a sjedenje odaje dojam besposlenosti i lijenosti.

Drugi svakodnevni problem jest nemogućnost korištenja toaleta. Razlog tome mogu biti neadekvatni uvjeti, nedostatak kolege ili kolegice koji bi mogli zamijeniti prodavačicu, te jednostavno nepostojanje takve infrastrukture u dućanu kao što je npr. kiosk. U situacijama u kojima

prodavačica radi sama jedina opcija jest procjena vremena kada nema kupaca da se što brže obavi toalet, ili zatvaranje cijelog dućana uz napomenu 'vraćam se odmah' te potraga za toaletom koja može biti zakomplicirana nedjeljom ako susjedni toaleti ne rade. Tu je prisutan i psihički pritisak da se na toalet ne može ići često jer bi to svaki put značilo ponavljanje procedure. U razgovoru s prodavačicama na kiosku požalile su se kako nekad, naročito ljeti, jednostavno provedu veliki dio radnog vremena žedne, jer znaju da uzimanje vode sa sobom povlači češću potrebu za odlaskom na WC. Naiđe li još šef u razdoblju te pauze i vidi zatvoren kiosk, može pomisliti da radnica zabašava i izbjegava posao. Naročit je to problem u 'onim danima u mjesecu', kad se to pretvara ne samo u praktičan i zdravstveni problem, već i higijenski.

Treći problem je osjećaj nesigurnosti i nezaštićenosti u slučaju provale, nasilja ili maltretiranja. Većina radnica s kojima sam razgovarala izjavila je kako ne razmišlja o takvim situacijama jer 'ne želi'. Svaka od njih već je imala neugodno iskustvo ili zna kolegicu koja ga je imala te se nastoje ne opterećivati još i time. One koje su to proživjele nakon toga uglavnom nisu dobile (adekvatnu) pomoć — štoviše, reakcije koje su uslijedile od strane poslodavca dodatno su pogoršale situaciju. Zaštitarske tvrtke koje rade za dućane tu su prvenstveno zbog zaštite imovine, a ne njih. One su tako same svoji zaštitari, i pritom često ne znaju kako se obraniti, ni koja su njihova prava.

Kada su u pitanju 'manja' maltretiranja od strane mušterija ili problematičnih prolaznika, prodavačice to prešute jer kako kažu, "znaju da se ništa neće dogoditi". Jedan od nedavnih primjera maltretiranja bio je vezan uz kupce koji ne žele nositi zaštitnu masku zbog pandemije korona virusa. Prodavačica u manjem, ali poznatom lancu dućana požalila se kako im je muška mušterija ušla u dućan bez maske. Nakon što ga je kolegica opomenula da mora nositi masku, upustili su se u raspravu i muškarac ju je udario te izašao iz dućana. Iako su u toj ulici kroz dva dana svi saznali što se dogodilo, nitko nije reagirao, a prodavačica to nije prijavila nikome jer "zna da nema koristi od toga" — što se i potvrdilo kada je u medijima potegnuta tema kažnjavanja onih koji ne nose masku, na što su iz stožera poručili kako je potrebno vrijeme prilagodbe za vrijeme kojeg neće biti kazni.

Jedini rezultat je bio taj da su uplašene prodavačice u susjedna dva dućana odustale od nagovaranja kupaca da nose maske. Kako nam je rekla naša sugovornica "Radije bih dobila koronu nego šaku u glavu". Ironično, ta ista prodavačica kasnije je i dobila koronu. O toj sivoj zoni "zaštitarjenja" pisalo se u medijima, npr. [Net.hr](https://www.net.hr) ("Djelatnici trgovina na rubu živaca: Bacaju im stvari po trgovini jer moraju nositi masku") ili Jutarnji list ("Bacaju nam stvari po dućanu kad ih upozorimo da stave maske, a bojimo se i pljački").

Svi navedeni problemi dodatno su podebljani za vrijeme pandemije kada je radno vrijeme dućana skraćeno, čime se zgusnula koncentracija

kupaca u dućanu, što je rezultiralo ne samo manjom količinom vremena za pauzu i toalet, već i većim šansama za incidente te izlaganju zdravstvenim rizicima. U panici nastaloj zbog pandemije i kolektivnom suosjećanju (s punim pravom) prema zdravstvenim radnicima koji su bili izloženi stresu, napornom radu i ugrozi vlastitog zdravlja, prodavačice su ostale u sjeni — unatoč tome što su čak i za vrijeme najstrožih mjera dućani radili punom parom, a prodavačice su često bile prepuštene same sebi po pitanju zaštite zdravlja.

U strahu od reakcije, otkaza, mobinga ili uvjereni da ih nitko neće slušati, mnoge od njih prešutile su svoje probleme i time (nesvjesno) dodatno produbile problem, zaboravivši da njihova radnička prava nisu stvar dobre volje poslodavca, već zakona.

Lidija Čulo

Tekst je financiran sredstvima Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija Agencije za elektroničke medije za 2020. godinu.

TEKSTOVI	UKLJUČI SE	maz.hr	Registarski broj: 21002781
AKCIJE	DISTRO	Nakladnik: Mreža antifašistkinja	RNO: 0098256
O NAMA	NEPOKORENI GRAD	Zagreba	OIB: 85625941652
	RADIO BORBA	Adresa: Pavla Hatza 16, 10000 Zagreb	Glavna urednica: Lela Vujanić
	E-MREŽA	E-mail: maz@maz.hr	Redakcija: Bojan Krištofić, Darija Bokulić i Iva Kvakić
		ISSN: -	Lektor: D.H.
			Programer: Aleksandar Erkalović
			Dizajn: NJI3